

SULEJOWSKI PARK KRAJOBRAZOWY

PLAN OCHRONY DLA SULEJOWSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO

OPERAT OCHRONY WALORÓW KRAJOBRAZOWY I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Łódź - Warszawa, 2025

Fundusze Europejskie
dla Łódzkiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Operat ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego

opracował:

mgr inż. arch. kraj. Maciej Wasilewski

Wykonawca prac:

Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska;
ul. Erazma Ciołka 13, 01-445 Warszawa

ZESPÓŁ PARKÓW
KRAJOBRAZOWYCH
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Plan ochrony dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego sporządzono na zlecenie
Województwa Łódzkiego – Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego
ul. Solna 14, 91-423 Łódź

Fundusze Europejskie
dla Łódzkiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Priorytetu FELD 02. Fundusze europejskie dla zielonego Łódzkiego, Działanie FELD.02.15 Bioróżnorodność, typ 4. Opracowanie, aktualizacja dokumentów dla obszarów chronionych lub wdrażanie ich zapisów, programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021 - 2027.

Fot okładka: Rzeka Pilica (Wasilewski M., 2025)

Spis treści:

1.	WSTĘP.....	5
1.1.	Cel opracowania wraz z ogólną informacją o Planie ochrony.....	5
1.2.	Metodyka i zakres prac.....	5
1.2.1.	Ogólne założenia prac nad Planem ochrony	5
1.2.2.	Metodyka i zakres prac w odniesieniu do walorów krajobrazowych	6
1.3.	Zespół autorski	8
1.4.	Ogólna charakterystyka Parku.....	8
2.	OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA	11
2.1.	Ogólna charakterystyka stanu wiedzy.....	11
2.2.	Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu	11

Część I

Charakterystyka i diagnoza stanu

1. WSTĘP

1.1. Cel opracowania wraz z ogólną informacją o Planie ochrony

Operat ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego (dalej Operat) jest jednym z sześciu operatów szczegółowych, stanowiących dokumentację dla planu ochrony Sulejowskiego Parku Krajobrazowego (dalej SuPK lub Park). Jego zasadniczym celem jest identyfikacja i ocena zasobu fizjonomicznego Parku oraz wskazanie działań na rzecz ochrony i kształtowania walorów widokowych i krajobrazowych obszaru Parku w perspektywie najbliższych 20 lat.

Operat dzieli się na dwie zasadnicze części – diagnostyczną, charakteryzującą walory krajobrazowe oraz strategiczną, w której zapisano proponowane cele i działania ochronne. Materiał opracowany w Operacie stanowi podstawę merytoryczną dla zapisów projektu uchwały Sejmiku Województwa Łódzkiego w sprawie „Planu ochrony dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego” (dalej Plan ochrony). Treść Operatu należy traktować także jako rozwinięcie i uzasadnienie zapisów wyżej wymienionej uchwały, przy czym należy zwrócić uwagę, że w wyniku uwag zgłaszanych w ramach konsultacji społecznych, a także procedur uzgadniania i opiniowania projektu Planu ochrony, ostateczne brzmienie zapisów uchwały może różnić się od propozycji ujętych w niniejszym operacie. Jednak wszystkie podejmowane działania mają na celu eliminację lub ograniczenie zagrożeń, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, dla zasobu fizjonomicznego i walorów krajobrazowych Parku.

Wymóg sporządzania planów ochrony dla parków krajobrazowych wynika z zapisów art. 18 ust. 1 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1478 z późn. zm.). Zasadnicza treść oraz jego podział na poszczególne operaty planu ochrony dla parku krajobrazowego ujęta jest w art. 20 ust. 4 tej ustawy, natomiast tryb jego sporządzania, zakres wymaganych prac oraz zakres i możliwe sposoby ochrony zasobów parków określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 roku w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. z 2005 r. Nr 94, poz. 794).

Organem sporządzającym Plan ochrony dla SuPK jest dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego (ZPKWŁ), natomiast wykonawcą opracowania jest Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska.

1.2. Metodyka i zakres prac

1.2.1. *Ogólne założenia prac nad Planem ochrony*

Zakres prac planowanych do wykonania w ramach przygotowania Planu Ochrony dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego, w tym Operatu ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego Sulejowskiego Parku Krajobrazowego”, uwzględnia zarówno formalne wymogi wynikające z przywołanego powyżej rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 roku, jak i rzeczywiste potrzeby rozpoznania aktualnego stanu i zagrożeń zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych Parku, niezbędnych do sformułowania długofalowej strategii ich ochrony.

Prace prowadzone nad wszystkimi operatami składają się z następujących etapów:

I – etap oceny stanu rozpoznania analizowanych komponentów (zagadnień) oraz zaplanowania niezbędnych prac uzupełniających.

II – etap charakterystyki i diagnozy stanu, obejmujący:

- analizę dostępnych danych,

- wykonanie uzupełniających badań inwentaryzacyjnych,
- ocenę zachodzących zmian i ocenę skuteczności dotychczasowych sposobów ochrony,
- analizę uwarunkowań ochrony,
- identyfikację zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych.

III – etap strategii ochrony, obejmujący m.in.:

- określenie celów ochrony,
- określenie zakresu prac rekomendowanych w celu ochrony analizowanych komponentów oraz monitorowania skuteczności podjętych działań,
- określenie zasad i kierunków użytkowania obszaru Parku oraz propozycji ustaleń do dokumentów planistycznych i strategicznych różnych szczebli,
- sformułowanie propozycji uzupełnienia wiedzy dotyczącej analizowanych komponentów oraz propozycji ich wykorzystania w rozwoju funkcji turystycznych, rekreacyjnych i edukacyjnych Parku,
- prognozę stanu analizowanych komponentów w perspektywie 20 lat w wariancie pełnej realizacji ustaleń Planu ochrony oraz w wariancie utrzymania dotychczasowych trendów, a także oszacowanie kosztów realizacji proponowanych działań.

Istotnym elementem prac nad *Planem ochrony Sulejowskiego Parku Krajobrazowego* jest podział jego obszaru na strefy działań ochronnych, do których odniesie się część ustaleń opisanych w części strategicznej niniejszego Operatu.

Istotnym elementem prac nad *Planem ochrony Sulejowskiego Parku Krajobrazowego* jest podział jego obszaru na strefy działań ochronnych, do których odniesie się część ustaleń opisanych w części strategicznej niniejszego Operatu.

1.2.2. Metodyka i zakres prac w odniesieniu do walorów krajobrazowych

Sporządzenie Operatu wymaga przede wszystkim pozyskania danych archiwalnych, literaturowych, fotograficznych, kartograficznych i przestrzennych bazując na źródłach pierwotnych i wtórnych, pozyskanych i opracowanych w ramach pracy kameralnej. Oprócz badań kameralnych największe znaczenie mają badania terenowe, w tym badania inwentaryzacyjne. W kolejnym etapie zespół przystąpi do prac analitycznych, a na ich podstawie do sporządzenia strategii ochrony, prognozy i syntezy w zakresie zachowania i kształtowania walorów krajobrazowych Parku.

Poniżej opisano w sposób szczegółowy metodykę prac diagnostycznych i analitycznych, planowanych do wykonania w ramach opracowywania Operatu. Zaplanowane prace obejmują:

a) prace kameralne, w tym:

- analiza Audytu Krajobrazowego województwa łódzkiego w kontekście walorów krajobrazowych. Pozyskanie informacji o krajobrazach priorytetowych związanych z Parkiem i otuliną, w tym informacji o lokalizacji i charakterze zasobu fizjonomicznego (punkty widokowe, osie widokowe, panoramy, itp.);
- analiza map i przewodników turystycznych pod kątem walorów fizjonomicznych – opracowanie ogólnej charakterystyki istniejących wyznaczonych punktów widokowych;
- kwerenda, przegląd i analiza dostępnych źródeł piśmiennych (publikowanych i niepublikowanych, aktualnych i archiwalnych) oraz internetowych (m.in. literatura, mapy, przewodniki turystyczne, informatory turystyczne, publikacje naukowe, publikacje popularno-naukowe, ewidencje, bazy danych, strony internetowe, bazy danych itp.) dla obszaru Sulejowskiego Parku Krajobrazowego, otuliny Parku oraz jednostek administracyjnych na

terenie których zlokalizowany jest Park, obejmujących problematykę walorów krajobrazowych Parku;

- zebranie i analiza opracowań znajdujących się w posiadaniu podmiotów lokalnych, w tym m.in. strategii rozwoju, studium uwarunkowań, kierunków zagospodarowania przestrzennego;
- analiza map, ortofotomap, zdjęć lotniczych i zdjęć historycznych dotyczących w kontekście zagospodarowania przestrzennego i walorów krajobrazowych;
- analiza danych przestrzennych z Banku Danych Lokalnych (BDL), Baz Danych Obiektów Topograficznych (BDOT), Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii (GUGiK), również za pośrednictwem geoportalu, dotyczących elementów kształtujących krajobraz;
- analiza zapisów tzw. uchwał reklamowych przyjętych w gminach na terenie Parku i otuliny;
- analiza zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów w granicach Parku i otuliny (w uzasadnionych przypadkach) w zakresie planowanych zmian w krajobrazie i zagrożeń w tym związanych;

b) prace terenowe, w tym:

- wizje lokalne wraz z przygotowaniem dokumentacji fotograficznej, które pozwolą na zweryfikowanie oraz uzupełnienie zebranych danych i materiałów;
- szkice terenowe w odniesieniu do walorów krajobrazowych;
- inwentaryzacja i analiza elementów stanowiących zasób fizjonomiczny Parku, w tym m.in.: punkty i otwarcia widokowe, ciągi i osie widokowe, panoramy, wnętrza krajobrazowe, dominanty, akcenty, przedpola ekspozycji widokowej;
- inwentaryzacja wartościowych w kontekście walorów widokowych elementów krajobrazu biotycznego i abiotycznego: aleje drzew, grupy drzew, solitery, głazy i odkrycia skalne, doliny rzeczne, itp.;
- identyfikacja elementów dysharmonijnych w krajobrazie

c) prace syntezujące i końcowe, w tym:

- usystematyzowanie danych i przygotowanie części opisowej (dokumentacja fotograficzna, opracowania kartograficzne, rysunki, tabele);
- szczegółowe analizy widokowe dla wybranych/ najbardziej atrakcyjnych punktów/ otwarć widokowych (analizy uwzględniające m.in. liczbę planów, lokalizację dominant i akcentów (pozytywnych, neutralnych i negatywnych) jak również główne linie kompozycji: diagonalne, wertykalne i horyzontalne;
- szczegółowe analizy widokowe dla najbardziej wartościowych ciągów widokowych;
- analizy przestrzenne wykonane w środowisku GIS dla określenia zasięgu ekspozycji czynnej z wybranych punktów i otwarć widokowych. Późniejsza weryfikacja zasięgu widoczności w terenie;
- sporządzenie syntezy walorów krajobrazowych i potencjału ekspozycyjnego Parku, wynikających z konieczności ochrony przyrody, walorów kulturowych i krajobrazu;
- analiza zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych walorów widokowych Parku wynikających z działalności człowieka, w tym z rozwoju zabudowy, działalności gospodarczej, rozwoju turystyki i rekreacji;
- określenie perspektyw i uwarunkowań zachowania i kształtowania walorów fizjonomicznych (w tym np. urządzenie punktów widokowych, ochrona przedpola ekspozycji widokowej) na podstawie zebranych materiałów źródłowych, katalogu dobrych praktyk i doświadczeń z

innych terenów chronionych i wartościowych krajobrazowo, wywiadów z przedstawicielami podmiotów zainteresowanych rozwojem turystyki i edukacji na obszarze Parku;

- wskazanie działań niezbędnych dla realizacji postawionych celów ochronnych.

Przygotowana diagnoza walorów krajobrazowych Parku będzie podstawą do przygotowania strategii kształtowania analizowanych uwarunkowań, w perspektywie funkcjonowania przez kolejne 20-lat. Przygotowanie strategii będzie obejmowało sformułowanie celów ochrony i kształtowania walorów krajobrazowych, zaleceń dotyczących kształtowania poszczególnych elementów zasobu fizjonomicznego, jak również przygotowanie propozycji ustaleń do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

1.3. Zespół autorski

Autorem niniejszego opracowania jest mgr inż. arch. kraj. Maciej Wasilewski. W pracach terenowych uczestniczyć będzie również architekt mgr inż. Katarzyna Kubiec.

1.4. Ogólna charakterystyka Parku

Propozycja utworzenia Parku istniała już w roku 1977. W 1985 powstała wstępna dokumentacja przyrodnicza, prezentująca ideę Parku, uzasadnienie naukowe i społeczne projektu oraz koncepcja granic i strefy ochronnej. Kilka lat później opracowano studium projektowe Parku (Kurowski 1995). Najważniejszym argumentem za utworzeniem Parku była ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego nad środkową Pilicą oraz udostępnienie tych wartości społeczeństwu.

Sulejowski Park Krajobrazowy utworzony został na mocy Rozporządzenia Nr 3/94 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 21 lipca 1994 r. (Dziennik Urzędowy Wojewody Piotrkowskiego z dnia 5 sierpnia 1994 roku, Nr 22, poz. 136). Aktualną podstawę prawną jego funkcjonowania stanowi uchwała Nr XLVII/614/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 27 lutego 2018 r. w sprawie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

Zgodnie z ww. uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego Park został powołany ze względu na wartości przyrodnicze, kulturowe i walory krajobrazowe jego obszaru, dla zachowania i popularyzacji wartości przyrodniczych, kulturowych i walorów krajobrazowych w warunkach zrównoważonego rozwoju (§ 1 ust. 1 uchwały). W § 2 uchwały ustalono szczególne cele ochrony Parku. W zakresie niniejszego Operatu, należą do nich:

ochrona walorów krajobrazowych i kulturowych:

- ochrona terenów o wybitnych walorach krajobrazowych, w szczególności krajobrazów rzecznych środkowego odcinka Pilicy, Czarnej Malenieckiej, ujściowego odcinka Łuciąży,
- ochrona rolniczych krajobrazów otwartych, tj. pól uprawnych z tradycyjnym układem miedz, łąk, pastwisk, zarośli i zadrzewień śródpolnych,
- ochrona historycznego krajobrazu kulturowego o unikatowych wartościach wokół średniowiecznego Opactwa Cystersów w Sulejowie,
- ochrona zabytków kultury materialnej, w tym charakterystycznych kapliczek, krzyży przydrożnych, stanowiących osobliwość Nadpilicza, miejsc pamięci narodowej, śladów historii regionu,
- zachowanie charakterystycznych cech tradycyjnej architektury wiejskiej, lokalnych tradycji i zachowanych elementów kultury niematerialnej,
- ochrona historycznych układów przestrzennych,
- ochrona istniejących stanowisk archeologicznych, miejsc koncentracji oraz potencjalnego występowania stanowisk archeologicznych,

- kształtowanie harmonijnego krajobrazu współczesnego,
- ochrona przed eksploatacją surowców naturalnych.

Cele te realizowane są w oparciu o zapisy Planu ochrony SuPK (rozporządzenie Nr 29/2006 Wojewody Łódzkiego z dnia 3 listopada 2006 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony Sulejowskiego Parku Krajobrazowego – Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 380 poz. 2946), którego ważność wygaśnie w 2026 r.

Park z otuliną swoim zasięgiem obejmują obszar o powierzchni 53 760 ha (Park 17 030,00 ha, otulina 36 730 ha) na terenie województwa łódzkiego. W skład Parku wchodzi teren położony na terenie miasta Piotrków Trybunalski oraz gmin: Wolbórz, Sulejów, Ręčno i Aleksandrów w powiecie piotrkowskim, gminy Tomaszów Mazowiecki w powiecie tomaszowskim oraz gminy Mniszków w powiecie opoczyńskim. Otulina obejmuje teren miasta Piotrków Trybunalski oraz gmin Wolbórz, Sulejów, Aleksandrów, Ręčno, Łęki Szlacheckie i Rozprza w powiecie piotrkowskim, miasta Tomaszów Mazowiecki oraz gminy Tomaszów Mazowiecki w powiecie tomaszowskim, gminy Mniszków w powiecie opoczyńskim oraz gminy Przedbórz w powiecie radomszczańskim.

W podziale fizycznogeograficznym (Solon i in. 2018) Sulejowski Park Krajobrazowy obejmuje obszar położony na pograniczu trzech jednostek: mezoregionu Równiny Piotrkowskiej (318.84) należącego do makroregionu Wzniesienia Południowomazowieckie (318.8) i podprowincji Niziny Środkowopolskie (318) oraz mezoregionów Wzgórza Opoczyńskie (342.12) i Wzgórza Radomszczańskie (342.11) należących do makroregionu Wyżyna Przedborska (342.1) i podprowincji Wyżyna Małopolska (342).

Położenie na pograniczu obszarów nizinnych i wyżynnych widoczne jest w rzeźbie terenu Sulejowskiego PK i jego otuliny. W krajobrazie zaznaczają się wychodnie starszego podłoża, tworząc wyraźne kulminacje (np. Bąkowa Góra, Czartoria). Utwory mezozoiczne występują zazwyczaj płyto pod powierzchnią terenu, przykryte cienką pokrywą utworów czwartorzędowych. Wysokości względne osiągają największe wartości w południowej części Parku i stopniowo maleją ku północy.

Sulejowski Park Krajobrazowy obejmuje i ochrania jeden z najcenniejszych fragmentów dorzecza Pilicy w jej środkowym odcinku od okolic Bąkowej Góry po okolice Tomaszowa Mazowieckiego. Symbolem parku jest wieża Opacka klasztoru Cystersów w Sulejowie, nazwa pochodzi od historycznej miejscowości Sulejów. Ośią Parku jest rzeka Pilica i założony na niej w latach 70-tych XX w. Zbiornik Sulejowski.

Największą powierzchnię Parku zajmują lasy, które stanowią prawie 70 %. Są one pozostałością Puszczy Nadpilickiej. Łąki i pastwiska zajmują niespełna 5% powierzchni parku, wody powierzchniowe zajmują ok. 12% – w tym rzeki ok. 1%. W skład parku wchodzi również Jezioro Sulejowskie o powierzchni 1900 ha (11,2%) oraz fragment doliny środkowej Pilicy, na odcinku od okolic Przedborza po Tomaszów Mazowiecki.

Do głównych walorów Parku zaliczyć można:

- naturalny krajobraz rzeczny: doliny Pilicy i jej dopływów (Czarna, Luciąża)
- duże kompleksy leśne (70% powierzchni Parku zajmują lasy),
- niepowtarzalne obiekty przyrody nieożywionej, o wybitnych walorach krajobrazowych, m.in. Bąkowa Góra – znakomity punkt widokowy na pograniczu Nizin Środkowopolskich i Wyżyny Małopolskiej, wysokie krawędzie doliny Pilicy, np. Barkowice, Sulejów, Nagórzyce, Biała Góra,
- obszary źródlisk, w tym najcenniejszy w środkowej Polsce rezerwat wodno-krajobrazowy – Niebieskie Źródła,
- zbiorowiska szuwarowe, roślinności wodnej, suche łąki, murawy kserotermiczne i torfowiska,

- zabytki kultury materialnej i historii tej części Ziemi Piotrkowskiej – stare wiejskie chałupy, drewniane śródlądne osady, zabytkowe wapienniki, kapliczki przydrożne, opactwo cystersów w Sulejowie,
- zabudowa drewniana – użytkowa (młyny wodne, m.in. w Dąbrowie nad Czarną) i sakralna (kościół w Skotnikach),
- ruiny zamków, zabudowa podworska i folwarczna wraz z parkami (Dębowa Góra)
- obiekty militarne oraz miejsca pamięci narodowej z I i II wojny światowej.

Najcenniejsze pod względem przyrodniczym fragmenty SuPK są dodatkowo poddane ochronie w zakresie dostosowanym do ich walorów przyrodniczych:

- w 8 rezerwach przyrody – Błogie (68,22 ha), Bory nad Pilicą (23,87 ha), Gaik (35,85 ha), Jaksonek (79,67 ha), Las Jabłoniowy (19,63 ha), Lubiaszów (202,49 ha), Meszcze (35,32 ha), Twarda (22,79 ha),
- w 3 specjalnych obszarach ochrony siedlisk Natura 2000 – Lubiaszów w Puszczy Pilickiej (202,81 ha), Dolina Środkowej Pilicy (3787,43 ha w tym w granicach Parku 1833,16 ha) i Dolina Czarnej (5780,60 ha, w tym w granicach Parku 81,86 ha),
- w 68 użytkach ekologicznych, w większości drobnopowierzchniowych – o łącznej powierzchni 463,74 ha, z których dwa największe Na Murowańcu i Bronisławów mają powierzchnię odpowiednio: 218,40 ha i 200,49 ha.

Ponadto na terenie Parku ochronie w formie pomników przyrody podlegają 22 drzewa i 2 głązy narzutowe.

W SuPK znajduje się fragment najlepiej zachowanego koryta Pilicy charakteryzujący licznymi, naturalnymi i malowniczymi meandrami. Doliny rzek przepływających przez tereny Parku (Pilicy, Luciąży, Czarnej Malenieckiej) są niezastąpionymi refugiami faunistycznymi (zwłaszcza ptasimi) oraz florystycznymi. Pozornie nizinne tereny poprzecinane są dolinami i wąwozami przez co mają charakter pagórkowaty z wyraźnymi obniżeniami dna dolin oraz wzniesionymi brzegami odsłaniającymi widoki na otaczające tereny. Na krajobraz SuPK składają się również wartości kulturowe. Wody Pilicy stanowiły niegdyś początek pierwszych osiedli ludzkich. W ich sąsiedztwie rozwijała się kultura, która na przestrzeni wieków pozostawiła po sobie ślady w krajobrazie t.j. ruiny zamków, stare kościołki, cmentarzyki. Tradycje i zwyczajach środkowego Nadpilicza są nadal pielęgnowane i przekazywane z pokolenia na pokolenia.

Dominującym elementem w krajobrazie Parku jest Zalew Sulejowski (znany również jako Zbiornik lub Jezioro Sulejowskie), jest to sztuczny zbiornik retencyjny, utworzony w latach 1969–73 poprzez spiętrzenie wody rzeki Pilicy w Smardzewicach, w miejscu, gdzie Dolina Pilicy naturalnie się zwęża. Jest to jeden z największych akwenów w środkowej Polsce o powierzchni 22 km², dł. ok. 17 km i szerokości dochodzącej do 2 km. Zbiornik ciągnie się od Sulejowa do Smardzewic. Celem utworzenia zbiornika było zaopatrzenie Łodzi w wodę. Obecnie pełni głównie funkcję turystyczną – rekreacyjną.

2. OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA

2.1. Ogólna charakterystyka stanu wiedzy

Stan wiedzy o walorach krajobrazowych Sulejowskiego Parku Krajobrazowego jest stosunkowo skromny i niewystarczający. Zdecydowana większość publikacji i materiałów literaturowych dotyczy zasobów przyrodniczych (flory, fauny) oraz abiotycznych. Uwarunkowania fizjograficzne i hydrologiczne Parku są również szeroko zbadane i opisane. Brak natomiast publikacji i opracowań, które w sposób jednoznaczny odnosiłyby się do walorów krajobrazowych i widokowych – zasobu fizjonomicznego Parku.

Wiedza o poszczególnych elementach krajobrazu jest rozproszona w różnych opracowaniach. Cechy fizjonomiczne krajobrazu nie są wystarczająco rozpoznane. Dokumentacyjne znaczenie, umożliwiające przy tym analizę przemian krajobrazowych) mają albumy z fotografiami krajobrazu Parku (krajobraz rolniczy, lasy, wartościowy drzewostan, zalew, rzeki, cieki i źródłiska, krajobraz kulturowy, w tym zabytki architektury, budownictwa).

Istotnym źródłem wiedzy o walorach widokowych są mapy turystyczne z lokalizacją głównych punktów widokowych i najbardziej wartościowych pod względem krajobrazowym i kulturowym miejsc i obiektów w Parku.

Pomocne będą również mapy satelitarne, ortofotomapy i zdjęcia lotnicze, w tym zdjęcia historyczne, które umożliwią ocenę przemian krajobrazowych oraz analizę istniejących i potencjalnych zagrożeń.

Zasadniczym i aktualnym źródłem wiedzy w kontekście zasobu fizjonomicznego Parku jest niewątpliwie uchwalony w 2025 r. Audyt krajobrazowy dla województwa łódzkiego. Będzie on stanowił materiał wyjściowy do badań i porównań.

2.2. Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu

Wybrane i najważniejsze pozycje piśmiennictwa, które wykorzystano do sporządzenia diagnozy ochrony i kształtowania walorów krajobrazowych Parku zawarto w Tab. 1.

Tab. 1. Zestawienie dostępnej literatury z analizą jej przydatności na potrzeby Operatu ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego Sulejowskiego Parku Krajobrazowego

L.p.	Dane bibliograficzne	Komentarz
1.	Bartczak T, Krzemiński T., Nowakowski T. i in. 1979. Województwo piotrkowskie, przewodnik turystyczny. KAW. Oddz. w Łodzi. WOIT w Piotrkowie Tryb.	Ogólna charakterystyka głównych walorów krajobrazowych Parku
2.	Biuro Planowania Regionalnego Województwa łódzkiego. Audyt krajobrazowy województwa łódzkiego. 2025	Informacje o krajobrazach priorytetowych i najważniejszych walorach fizjonomicznych województwa łódzkiego, w tym terenów Parku i otuliny
3.	Bogdanowski J., 1976. Kompozycja i planowanie w architekturze krajobrazu, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk	Metody analiz krajobrazowych. Możliwość zastosowania metody w ocenie walorów krajobrazowych SuPK

4.	Burzyński I. (red.). 1996. Parki krajobrazowe Ziemi Piotrkowskiej. Zespół Nadpilicznych Parków Krajobrazowych. Moszczenica. ss. 166	Historia i walory Parku
5.	Burzyński I. 1998. Rezerваты Ziemi Piotrkowskiej. Zespół Nadpilicznych Parków Krajobrazowych. Moszczenica. ss. 192	Walory przyrodnicze Parku
6.	Burzyński I., Ojrzyńska G., Wypych P. 2010. Pomniki przyrody województwa łódzkiego wczoraj, dziś, jutro. Piotrkowskie Stowarzyszenie Rozwoju, Promocji i Integracji Europejskiej - EURO-CENTRUM. Piotrków Tryb.	Pomniki przyrody Parku
7.	Chmielewski T. J. 2013. Systemy krajobrazowe. Struktura - funkcjonowanie - planowanie. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa	Metody analiz krajobrazowych Możliwość zastosowania metody w ocenie walorów krajobrazowych SuPK
8.	Czas mija - pomniki pozostają. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2008-2011. 2008., BPPWŁ, Urząd Marszałkowski w Łodzi	Ogólna charakterystyka walorów kulturowych Parku
9.	Demel M., Lityński M., Helman B. 2015. Pilica szlak wielu możliwości. Stowarzyszenie Dolina Pilicy. Tomaszów Maz.	Walory turystyczne i zagospodarowanie doliny Pilicy
10.	Europejska Konwencja Krajobrazowa, sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, 2004, Dziennik Ustaw Nr 14, Poz. 98, s. 564-576	Akt prawny o znaczeniu ogólnokrajowym, odnoszący się do zasad kształtowania krajobrazu
11.	Gąsior M., Orzyński J., Ratajski M. 2008. Piotrków Trybunalski i okolice. Przewodnik turystyczny. Piotrków Trybunalski - Łódź	Walory turystyczne Parku
12.	Geoportal Województwa Łódzkiego	Opracowania kartograficzne, ortofotomapy, mapy historyczne – możliwość oceny przekształceń w krajobrazie
13.	Głosek M. 1998. Dwór murowany w Bąkowej Górze. Łódź	Informacje historyczne na temat dworu. Walory zabytkowe i architektoniczne
14.	Gmina Aleksandrów pomiędzy Pilicą a Czarną. Mapa skala 1:25000. Wydawnictwo Stowarzyszenie Centrum Wspierania Inicjatyw. Sławno	Opracowanie kartograficzne. Lokalizacja głównych walorów krajobrazowych i kulturowych oraz punktów widokowych
15.	Goździk J. 1982. Środowisko przyrodnicze osadnictwa Średniowiecznego okolicy Rozpry. Prace i materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. seria archaologiczna nr 29. s: 129 - 151	Historia i ślady dawnego osadnictwa w okolicach Rozpry
16.	Helman B. (red.). 2018. Skarby Doliny Pilicy - twórczość, rękodzieło, folklor. Stowarzyszenie Doliny Pilicy. Tomaszów Maz.	Walory kulturowe Parku

17.	Jagielska E., Kulesza-Szerniewicz E., Makowska B., Stieler E., Welc-Jedrzejska J. 2011. Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Poradnik dla planistów i samorządów lokalnych. Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa	Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego
18.	Kistowski M., Myga-Piątek U., Solon J. (red). 2018. Studia nad regionalizacją fizycznogeograficzną Polski. Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego. PAN	Mapy różnych autorów prezentujące podział fizjograficzny krajobrazów, w tym obszarów, gdzie zlokalizowany jest SuPK
19.	Kobalczyk A. 1998. Krajobrazy znad Pilicy. Zespół Nadpilicznych Parków Krajobrazowych. Moszczenica	Walory krajobrazowe Parku. Fotografie krajobrazów – możliwość dla oceny przekształceń
20.	Kobojek E., Kobojek S. 2005. Doliny rzeczne regionu łódzkiego. Geneza, cechy przyrodnicze i antropogeniczne przekształcenia. Uniwersytet Łódzki - Wydział Nauk Geograficznych. Łódź. ss: 126	Geografia dolin rzecznych Parku
21.	Kondracki J. 1978. Geografia fizyczna Polski. PWN, Warszawa: 1-463	Podział fizjograficzny Polski. Podział fizjograficzny Polski. Podstawowe informacje fizjograficzne o SuPK
22.	Krysiak S. 1992. Charakterystyka i walory użytkowe Środowiska przyrodniczego okolic Sulejowa. Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica,15	Walory krajobrazowe Parku
23.	Krysiak S., 2013. <i>Odłogi jako element potencjału rekreacyjnego w strefie nadpilicznych parków krajobrazowych</i> , Problemy Ekologii Krajobrazu. Rekreacja w krajobrazach o wysokim potencjale. Tom XXXIV. 141–148	Omówienie odłogów jako elementu potencjału rekreacyjnego na podstawie zdjęć lotniczych i badań terenowych w rejonie nadpilicznych parków krajobrazowych
24.	Kucharska J. 1979. Kultura ludowa (w:) Stankiewicz Z., red., Województwo piotrkowskie – monografia regionalna, wyd. U.Ł.	Walory kulturowe na terenie Parku
25.	Kurowski J. K. 1999. Problemy ochrony walorów turystycznych w parkach krajobrazowych na przykładzie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego (w:) Wnuk Z. (red.). Turystyka w parkach krajobrazowych. Wyższa Szkoła Pedagogiczna. Rzeszów: 93 -96	Ochrona walorów kulturowych na terenie Parku
26.	Kurowski J., K. (red). 1998. Sulejowski Park Krajobrazowy. Zespół Nadpilicznych Parków Krajobrazowych. Moszczenica.ss. 183	Monografia Parku

27.	Kurowski J., K. 2012. Sulejowski Park Krajobrazowy. Zespół Nadpilicznych Parków Krajobrazowych. Moszczenica.ss. 96	Monografia Parku
28.	Kurowski J. K., Andrzejewski H. 2001. Ścieżka przyrodniczo - leśna w Kole. Centrum Edukacji Ekologicznej, Kultury i Ochrony Środowiska. Piotrków Tryb.	Informacje o walorach przyrodniczych, w tym krajobrazowych
29.	Kurowski J.K, Wypych P. 2014. Sulejowski Park Krajobrazowy 20.lecie utworzenia parku 1994-2014. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego. Łódź	Historia i walory Parku. Fotografie Parku – możliwość oceny przekształceń krajobrazowych
30.	Kurowski J.K. (red.) 1995. Sulejowski Park Krajobrazowy (informator przyrodniczo-krajoznawczy). Zarząd P.K. Piotrków Trybunalski. ss. 96	Informacje o najważniejszych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych Parku
31.	Kurowski J.K., 2003, <i>Dolina Pilicy - województwo łódzkie. Informator przyrodniczo-turystyczny</i> , Zespół nadpilicznych parków Krajobrazowych, Moszczenica	Omówienie najważniejszych walorów przyrodniczo-turystycznych Doliny Pilicy
32.	Machlański P., Podolska J., Stańczak T., b.r.w., <i>Spacerownik po regionie czyli szlakiem zamków w województwie łódzkim</i> , Biblioteka gazety Wyborczej	Charakterystyka najważniejszych zamków w regionie łódzkim, m.in. w Wolborzu
33.	Mapy historyczne – Mapster. (http://igrek.amzp.pl/)	Analizy układu osiedleńczego, trwałości szlaków komunikacyjnych, kompleksów leśnych, cieków i obiektów zabytkowych
34.	Milecka M., Różańska A. 2010. Pilczańskie parki krajobrazowe – idea ochrony a praktyka. Czasopismo Architektura Krajobrazu. 1/2010, s. 4-10	Walory przyrodnicze i krajobrazowe Parku oraz ich zagrożenia. Przekształcenia krajobrazu doliny rzeki Pilicy
35.	Myga-Piątek U. 2016. Krajobraz jako autentyk, makieta, hybryda. Rozważania o roli krajobrazu we współczesnej turystyce, Turystyka Kulturowa, www.turystykakulturowa.org , Katowice, Nr 1/2016	Wykorzystanie walorów krajobrazowych dla potrzeb turystyki
36.	Plan ochrony Sulejowskiego Parku Krajobrazowego. 2006. Dyrekcja Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich, Łódź	Diagnoza stanu na potrzeby poprzedniego Planu ochrony z roku 2006
37.	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego	Opisane uwarunkowania rozwoju przestrzennego województwa łódzkiego w kontekście zagospodarowania przestrzennego i zmian w krajobrazie oraz cele strategiczne w tym zakresie
38.	Program ochrony środowiska województwa łódzkiego na lata 2025-2028 z perspektywą do 2032, przyjęty Uchwałą Nr XIII/160/25 z dnia 15 kwietnia 2025 r. Sejmik Województwa Łódzkiego	Odniesienie do walorów przyrodniczych i celów ochrony SuPK

39.	Programy ochrony przyrody w gminach położonych w SuPK	Odniesienie do walorów przyrodniczych i celów ochrony SuPK
40.	Rozporządzenia Wojewody Piotrkowskiego Nr 3/94 z dnia 21 lipca 1994 r. (Dz.U. Nr 22, poz. 136)	Akt prawny
41.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 roku w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. z 2005 r. Nr 94, poz. 794)	Akt prawny
42.	Rozporządzenie Nr 24/2006 Wojewody Łódzkiego z dnia 03 lipca 2006 r. w sprawie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego	Akt prawny
43.	Solon. J., Plit. J., Kistowski M., Milewski P. 2014. Przygotowanie opracowania pt. "Identyfikacja i ocena krajobrazów - metodyka oraz główne założenia". IGiPZ im. S. Leszczyckiego PAN. Warszawa	Metody analiz krajobrazowych
44.	Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi	Strategia rozwoju woj. łódzkiego
45.	Strategie rozwoju gmin i powiatów położonych w SuPK	Dokumenty przydatne na poziomie ustalenia celów strategicznych SuPK, w nawiązaniu do celów rozwoju społeczno-gospodarczego gmin m.in. w zakresie turystyki i rekreacji
46.	Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin położonych w SuPK	Dokumenty przydatne dla diagnozy i projektu kształtowania zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego SuPK w zakresie zgodności z polityką przestrzenną gmin w tym zakresie
47.	Sulejowski Park Krajobrazowy. Mapa przyrodniczo-turystyczna, skala 1:50000, ZPKWŁ, Łódź 2023	Opracowanie kartograficzne, mapa Parku
48.	Symonides E., 2014, Ochrona przyrody, Wydawnictwo UW, Warszawa, ss. 780	Zagadnienia ochrony przyrody w kontekście funkcjonowania parków krajobrazowych w Polsce
49.	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, 1940)	Akt prawny
50.	Walczak M. 2007. Analiza krajobrazowa w planach ochrony parków krajobrazowych, [w:] Ochrona Środowiska i Zasobów Naturalnych, nr 30, s. 61-72	Metody klasyfikacji i charakterystyki walorów krajobrazowych
51.	Wężyk M., Kołucki Z., Dziubecki Z. 2000. Pilica piękno zagrożone. Centrum Edukacji Ekologicznej, Kultury i Ochrony Środowiska. Piotrków Tryb., ss.120	Fotografie Parku. Walory przyrodnicze i krajobrazowe parków, zagrożenia dla przyrody Nadpilicza

52.	Wnuk Z., Olaczek R. 1995. Ochrona przyrody w województwie piotrkowskim. Zarząd Parków Krajobrazowych. Piotrków Trybunalski. ss.48	Formy ochrony przyrody w Parku
53.	Wojciechowska J. 1998. Kolonizacja turystyczna terenów nadpiliczych. ŁTN. 26	Osadnictwo na terenie Parku
54.	Wypych P. 2001. Kapliczki i krzyże znad Pilicy. CEE, KiOŚ w Piotrkowie, ZNPK w Moszczenicy	Walory kulturowe
55.	Wypych P. 2024. Krajobraz terenów rolniczych. [w:] Zachowanie bioróżnorodności i ochrona wód w krajobrazie rolniczym. Materiały szkoleniowe	Rola zadrzewień śródpolnych w krajobrazie. Ogólna charakterystyka elementów krajobrazu wiejskiego
56.	Zalew Sulejowski, Spała i Tomaszów w Dolinie Pilicy. 2012. Starostwo Powiatowe w Tomaszowie Maz. Tomaszów Maz.	Informator turystyczny, mapa
57.	Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego. Informator przyrodniczo-turystyczny. 2016. Zesp. Park. Krajobr. Woj. Łódz., Łódź, ss: 86	Informator nt. Parku